

O,o,overlast

over jongeren en de buurt Projectplan 2013/2014

Jongerencentrum de SJeM, Malden, Gemeente Heumen

Inleiding/aanleiding

Waarom dit project?

Het uitgangspunt van het jongerenwerk is altijd geweest dat het bestrijden van overlast geen kerntaak is maar dat het verminderen van overlast slechts een gewild bijproduct is van goed jongerenwerk. De laatste jaren zien wij echter dat de vraag vanuit de maatschappij verandert. Het verminderen van jeugdoverlast staat hoog op de politieke agenda's. Doordat er van alle kanten bezuinigd wordt proberen gemeenten dit probleem naar het jongerenwerk toe te schuiven. Daardoor komen vragen met betrekking tot overlastbestrijding toch bij het jongerenwerk terecht. De reden dat het jongerenwerk dit niet kan en wil oplossen ligt bij de aard van het jongerenwerk.

Jongerenwerk werkt vanuit een positief beloonstelsel. Het jongerenwerk is er dus niet tégen, maar vóór jongeren. De regel die hierbij geldt is dat als jongeren iets willen zij hier zelf iets voor zullen moeten doen. De vraag van jongeren staat hierbij dus centraal. Het gaat erom dat jongeren iets opbouwen en hier iets voor over hebben. Het positief beïnvloeden van gedrag is vooral dán mogelijk wanneer jongeren iets te winnen hebben. In een jongerencentrum is dit eenvoudiger dan op straat, in zo'n accommodatie hebben jongeren immers iets te halen. Daarom is het jongerenwerk verdeeld in accommodatiegebonden werk en ambulante jongerenwerk. Agogisch gezien is het heel belangrijk om hierin onderscheid te maken.

Omdat de druk op jongeren en het jongerenwerk ook in de gemeente Heumen steeds groter werd, zijn wij samen op zoek gegaan naar een manier om ons met overlastbestrijding bezig te houden vanuit een positief perspectief. Als eerste rees bij ons de vraag: *"Wie ervaart er overlast?"*, daarop volgde automatisch de vraag: *"Hoe komt die melding dan bij ons terecht, dus welke route volgt het probleem?"*

Deze vraag is belangrijk geweest voor ons onderzoek, want via de route van het 'overlastprobleem' zijn wij met alle betrokkenen in aanraking gekomen. Vooral rees de vraag: *"Waarom moeten alle dure professionals zich in tijden van financiële schaarste bezighouden met het probleem jongerenoverlast?"*, terwijl de samenleving steeds meer zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de burger vraagt.

Onderzoek

Om deze vraag onpartijdig te beantwoorden zijn een aantal studenten een onafhankelijk onderzoek gestart naar alle betrokken partijen. Uit dit rapport kwamen de volgende conclusies:

- In onze gemeente is er op basis van de landelijke cijfers nauwelijks overlast.
- Daar staat tegenover dat uit het onderzoek onder burgers bleek dat er wél veel overlast ervaren wordt. Deze beleving is dus persoonsgebonden en relatief.
- Opvallend was dat er vooral in Malden weinig sociale cohesie is volgens de landelijke cijfers. Dit betekent dat iedereen erg op zichzelf leeft en weinig binding voelt met de buurt waarin men woont.

- Heumen is een forensengemeente. Dat houdt in dat mensen die hier wonen, in een andere stad werken en daardoor weinig tijd doorbrengen in hun eigen woonplaats. Daarnaast worden kinderen met de auto naar school gebracht en rijden papa en mama meteen door naar hun werk. Opvallend is dat mensen die een hond hebben elkaar wel dagelijks zien of spreken en zich meer betrokken voelen bij hun woonomgeving.
- Om dit onderzoek te doen hebben we gekozen voor betrokkenen in situaties waar reeds overlast werd ervaren. Opvallend is dat daar waar een probleem zich voordoet, alle betrokken partijen zichzelf als volstrekt redelijk en normaal beschouwen maar van de andere betrokken partijen al het negatieve onthouden en uitvergrooten:
 1. Jongeren willen alleen maar feestvieren en houden met niemand rekening.
 2. Buurtbewoners zijn krampachtige, suffe mensen die het liefste zo min mogelijk gestoord willen worden bij hun 'normale' ritme.
 3. De politie doet nooit wat en is er nooit als je ze nodig hebt.
 4. Jongerenwerkers geven jongeren altijd gelijk en weten niet van aanpakken.
 5. De gemeente heeft geen aandacht voor jongeren en stopt ze het liefste in een achterhoekje weg (denk aan de skatebaan en het uitblijven van het Multicourt en JOP's).

Om dit project te laten slagen en mensen weer bij elkaar te brengen hebben wij gekozen om hier extra aandacht aan te besteden. Dit hebben wij gedaan door al deze stereotypen in een voorlichtingsfilm te gebruiken. *De bedoeling is niet dat iedereen zichzelf of de ander herkent, maar zich realiseert hoe anderen hen zien.*

Probleemeigenaarschap

Goh, het zal je maar gebeuren: in de eens zo rustige straat waar je woont verzamelt zich elke avond een groepje jongeren. Eerst denk je: "Dat is gezellig". Maar al gauw wordt de groep groter en steeds luidruchtiger, ook na tien uur 's avonds. Bovendien laten de jongeren elke avond een enorme rotzooi achter. Aan die achtergelaten troep kun je ook zien dat er geblowd en gedronken wordt.

In eerste instantie denken bewoners dat dit wel van tijdelijke aard zal zijn en reageren zij hier niet op. We leven tenslotte in een tolerant land. Als de situatie zich steeds vaker voordoet begint men zich te irriteren en gaat zoeken naar oplossingen. De politie wordt gebeld, of de gemeente en die reageert met het voornemen om de betrokken professionals hier over in te lichten.

Het jongerenwerk gaat een keer langs, de politie rijdt een keer extra voorbij maar dit leidt niet tot het gewenste resultaat. Uiteindelijk is de irritatie zo hoog opgelopen dat de buurtbewoners zelf naar de groep toe stappen om hun ongenoegen te uiten. Dit verergert de situatie alleen maar, naast de overlast is er nu ook nog een conflict. Er wordt nog meer druk op gemeente en professionals gezet om de situatie 'aan te pakken'. Zij worden hiermee tot probleemeigenaar gebombardeerd.

Maar wiens probleem is het nu eigenlijk? En wie is er primair verantwoordelijk voor het oplossen van het probleem?

In de huidige tijd waarin de verantwoordelijkheid voor de leefsituatie bij de burger zelf wordt neergelegd is het antwoord hierop eenvoudig: jongeren en buurtbewoners. Echter, de jongeren ervaren geen probleem en de buurtbewoners weten niet hoe ze kunnen communiceren met jongeren, weten niet hoe ze met het conflict om kunnen gaan en zijn bang voor de gevolgen van een confrontatie.

Wat zoeken jongeren op straat

Niet alle jongeren hebben het even leuk thuis. In sommige huishoudens zijn geborgenheid, liefde en aandacht niet vanzelfsprekend. Er zijn conflicten, communicatieproblemen en vooral jongeren in de puberleeftijd kunnen flink opstandig zijn. Ouders reageren hier vaak op door strengere regels te stellen en te handhaven. De reactie van een jongere kan zijn dat hij of zij het huis uit vlucht. Ook op andere manieren kan de thuissituatie verre van ideaal zijn: een te kleine woning, ruziënde huisgenoten, ongeïnteresseerdheid en te weinig toezicht. Maar ook kan juist een overmaat aan goedbedoelde bemoeienis of hoge verwachtingen van de ouders voor jongeren een reden zijn om niet thuis te willen zijn.

Gelukkig kun je ook nog naar buiten. Daar kun je voetballen, skaten en hoef je je in ieder geval niet te vervelen. Samen met andere jongeren kun je daar een groep vormen van gelijkgestemde zielen want je kunt natuurlijk niet met iedereen even goed opschieten. Met een groep voel je je sterk, is het eigenlijk: wij tegen de rest van de wereld. Dingen die thuis niet mogen kunnen buiten wel omdat er minder toezicht is. Grenzen kunnen worden overschreden zonder dat er sancties op staan.

Wat zijn de belangen van buurtbewoners

Er wordt hard gewerkt door de inwoners van de gemeente Heumen. Deze werkende inwoners verwachten na een werkdag een rustige avond op de bank te kunnen doorbrengen. Vooral gezinnen met kinderen zouden het erg waarderen als er 's avonds geen harde muziek en geschreeuw in de straat zou zijn, de kinderen moeten tenslotte de volgende dag fris naar school. Zij vinden het ook vervelend dat er de volgende ochtend enorm veel rommel in de buurt ligt, daar nonchalant achtergelaten door groepen jongeren. Buurtbewoners zitten er niet op te wachten om de rommel van een ander op te moeten ruimen. Bovendien zorgt het voor een rommelig straatbeeld. Het respect voor de buurtbewoners is hier dus ver te zoeken, zo vinden zij.

Buurtbewoners zouden het ook waarderen als er met respect om wordt gegaan met de voorzieningen in de buurt. Vandalisme zorgt voor de afbraak van voorzieningen waaraan de hele gemeenschap heeft meebetaald. Ook kinderen die in de buurt aan het buiten spelen zijn zien het slechte voorbeeld van de jongeren op straat en dat is wat buurtbewoners willen voorkomen. De kinderen zullen het gedrag van de jongeren misschien niet meteen begrijpen, maar wat nou als ze dit gedrag later overnemen?

Welke professionals zijn er betrokken

Ja, en wie mag nou al die achtergelaten rommel gaan opruimen? Daar hebben we toch de plantsoendienst voor? Gelukkig worden er op grote schaal taak- en HALT-straffen uitgedeeld en kunnen deze dwangarbeiders op deze manier hun steentje bijdragen, maar in veel gevallen zullen daar duurbetaalde professionals voor moeten worden ingehuurd. Ambtenaren hebben het druk met het coördineren van deze werkzaamheden, maar ook met het maken van beleid op overlastsituaties. In veel gevallen zullen zij een beroep doen op het jongerenwerk dat dan constructief aan de slag gaat met de groep jongeren die de overlast veroorzaakt. Toch is dit niet voldoende: omdat buurtbewoners in veel gevallen te bang of te passief zijn om corrigerend op te treden wordt dit een zaak van openbare veiligheid. Dit betekent dat dit aan de politie wordt overgelaten. Maar ja, die is natuurlijk niet voortdurend beschikbaar. En je zult altijd zien dat als zij op een hangplek aankomt er nèt geen jongeren te vinden zijn.

Wat is de ideale situatie?

Als een situatie zo verloopt dat alle betrokkenen tevreden zijn, dan kun je spreken van een ideale situatie. Maar wanneer zijn de betrokkenen tevreden?

De overlast van jongeren is waar de buurtbewoners mee zitten. Jongeren vinden juist dat de buurtbewoners zich te veel aanstellen. Goede communicatie tussen de jongeren op straat en de buurtbewoners zal al zorgen voor een stap in de goede richting. Deze communicatie is alleen constructief wanneer beide partijen elkaars mening respecteren en proberen te begrijpen waar de ander mee zit.

De jongeren en de buurtbewoners vinden dat zij zelf het probleem niet zijn, maar toch zorgen ze er samen voor dat er conflicten ontstaan. Ze moeten er achter komen dat het probleem wèl bij hen zelf ligt. Door hun eigen gedrag aan te passen, zal de situatie een heel stuk veranderen.

Het blijft vanzelfsprekend dat er jongeren op straat rondhangen. Als buurtbewoner wil je dit niet hebben en je weet je geen raad. Dan zou het fantastisch zijn als er een manier is waarop je de jongeren op de goede manier kan wijzen op hun vervelende gedrag zonder dat er een conflict ontstaat.

"Maar die buurtbewoners kunnen toch een partij zeuren. Steeds weer dat geschreeuw dat je stil moet zijn - èn maar de politie bellen.." Als de jongeren er op reageren zal er een conflict ontstaan. Het liefst zouden de jongeren zich niks van het gezeur aantrekken, maar er moet toch een manier zijn om zo'n conflict te voorkomen?

Consensus model

In een overlastsituatie zijn er dus twee groepen die het niet met elkaar eens zijn. De vraag is: hoe haal je die onenigheid weg? Het eerste dat daar bij komt kijken is communicatie tussen de twee groepen. De groepen moeten met elkaar in contact komen en het in eerste instantie niet over het probleem gaan hebben maar juist de

overeenkomsten benoemen die ze samen hebben. Dit zal ervoor zorgen dat de betrokkenen het gevoel krijgen dat ze aan dezelfde kant staan. Dit geeft een basis voor de volgende stappen in het proces.

De aanleiding voor het gesprek is echter dat de partijen het over een aantal zaken juist niet eens zijn. Na een gemeenschappelijke basis te hebben vastgesteld wordt het tijd om deze punten te gaan benoemen. Beide partijen krijgen de gelegenheid om de geschilpunten op te noemen en deze worden vervolgens genoteerd. Eén voor één worden de punten besproken en wordt getracht om punt voor punt een compromis te bereiken. Lukt dat niet gaat men over naar het volgende punt. De bereikte compromissen worden vastgelegd.

Bij bepaalde onderwerpen zal het moeilijk zijn om er samen uit te komen. Hierbij is het van belang om bij elk standpunt af te wegen hoe belangrijk het betreffende geschilpunt voor een van beide groepen weegt. De zwaarste is hierbij het belangrijkste. In volgorde van zwaarte worden vervolgens de overgebleven geschilpunten uitgeruild. Het resultaat hiervan wordt wederom vastgelegd.

Door samen afspraken te maken en elkaars belangen af te wegen zou er grotendeels een oplossing ontstaan. Iedereen zal hier aan mee moeten werken in de wetenschap dat je niet bij alles wat je wilt je zin zult krijgen omdat er ook aan de wensen van anderen gedacht moet worden. Als voorbeeld van een compromis zou je kunnen denken aan: jongeren mogen buiten op straat zijn tot tien uur 's avonds en de buurtbewoners bellen in zo'n geval niet de politie. Buurtbewoners zorgen ervoor dat er genoeg vuilniszakken zijn en de jongeren laten geen rommel meer achter op de grond.

It takes a whole village to raise a child

Heumen is een kinderrijke gemeente. Vooral vanaf 1995 zijn er veel jonge gezinnen komen wonen waarvan de kinderen inmiddels de puberleeftijd hebben bereikt. Er zit een piek in de bevolkingsopbouw, die bevindt zich momenteel rond de leeftijd van 14/15 jaar. De komende 5 jaar zullen er dus extra veel jongeren van 15 tot 20 jaar oud zijn. Daarna zullen de aantallen iets afnemen maar indien er een nieuwe woonwijk op de velden van voetbalvereniging Juliana '31 wordt gerealiseerd zal dit nauwelijks het geval zijn.

Op dit moment zijn er ongeveer 2300 jongeren in de leeftijd van 13 tot 23 in de gemeente Heumen. Van deze jongeren vertoont ongeveer 30 procent risico- of grensoverschrijdend gedrag. Ongeveer de helft van deze 30 procent ontmoet elkaar regelmatig buiten (en/of is regelmatig in de jongerencentra te vinden). Dit zet natuurlijk de nodige druk op de openbare ruimte. Op straat zijn er immers minder regels of ze worden in ieder geval minder gehandhaafd.

Vaak worden groepen jongeren van plaats naar plaats gestuurd omdat dit gedrag niet wordt gewaardeerd door omwonenden. Dit gaat meestal zo lang door tot al deze overlast zich heeft verplaatst naar de rand van een dorp. Dit lijkt de makkelijkste oplossing maar brengt een aantal extra risico's met zich mee. Om te voorkomen dat jongeren echt in de problemen komen is sociale controle juist erg belangrijk. Dit betekent dat het 'hangen' zich juist wel binnen de bebouwde kom moet afspelen. Het toezicht dat ouders op deze momenten niet op hun kinderen

kunnen uitoefenen zal moeten worden overgenomen door degenen in wiens zicht zij zich op dat moment wèl bevinden. *It takes our whole village to raise our children.* Ook de wat minder makkelijke.

Communicatie

Het is belangrijk dat zowel de jongeren als de buurtbewoners elkaar als gelijken beschouwen. De jongeren zijn dan misschien wel jonger, maar dat betekent niet dat ze minder te zeggen hebben. Hier is het aantal ook van belang. Als er tijdens een bijeenkomst bijvoorbeeld meer buurtbewoners dan jongeren zijn (of andersom) krijg je een ongelijkwaardig gesprek. Van te grote groepen kun je vragen of zij een aantal mensen willen afvaardigen. Een andere ongelijkwaardigheid die zich voor kan doen is het verschil in opleiding-of denkniveau. Het is belangrijk om de zwakkere partij zo te ondersteunen dat elke ongelijkwaardigheid wordt opgeheven.

Van de deelnemers aan het gesprek mag je een aantal dingen verwachten: dat zij luisteren naar elkaar en elkaar met respect behandelen. Een open houding en het positief verwoorden van datgene dat iedereen kwijt wil doet de rest.

Dit soort overleggen kenmerkt zich doorgaans door een overmaat aan emoties bij alle partijen. Het is belangrijk dat de deelnemers hun gevoelens onder controle houden anders is al snel alle redelijkheid zoek. Er ontstaat dan een sfeer waarin van een constructieve oplossing geen sprake kan zijn.

Wat gaan we doen?

Het is nodig dat volwassenen meer kennis krijgen over de omgang met jongeren op straat. Voor beide partijen is het moeilijk om zich te verplaatsen in het gedrag en de belangen van de ander. Om problemen in de toekomst te voorkomen is het dus van groot belang dat alle partijen op de hoogte zijn van elkaars belangen.

Hiervoor gaan wij alle belanghebbenden kennis aanbieden. Dit gaan wij doen door samen met jongeren informatieavonden te organiseren voor wijkbewoners en belangengroepen. De aan te bieden kennis bestaat uit het leren communiceren met jongeren op straat.

Voordat wij aan deze informatieavonden beginnen nodigen wij jongeren die veel op straat zijn uit in jongerencentrum de SJeM. Deze jongeren worden opgeleid door de initiatiefnemers van dit project, samen met het jongerenwerk, zodat zij dit project begrijpen en kunnen presenteren. Zo kunnen de betrokken jongeren zelf aan volwassenen uitleggen hoe er het best met hen kan worden omgegaan. Tijdens dit gedeelte van het project krijgen deze jongeren dus ook reeds inzicht in de belangen van de buurtbewoner en in hun eigen gedrag.

Tijdens de informatieavonden leren zij natuurlijk ook hoe met buurtbewoners te communiceren.

Op deze avonden zullen alle partijen vertegenwoordigd zijn:

Jongeren, buurtbewoners, professionals en de gemeente. De jongeren gaan in samenwerking met het jongerenwerk een presentatie geven met behulp van de voorlichtingsfilm die het afgelopen jaar gemaakt is.

De laatste tijd is dit onderwerp een zwaar onderwerp geworden. Om te voorkomen dat deze avond zich in een conflictsfeer gaat afspelen is er slechts aan het eind van de avond gelegenheid tot dialoog tussen alle betrokkenen. Het grootste gedeelte van de avond zal dus niet interactief maar eenzijdig educatief zijn. Op deze voorlichtingsavonden zullen uit de bewoners van een wijk of uit de belangengroep telkens twee volwassenen gekozen worden die plaats kunnen nemen in een klankbordgroep. Zij zullen ook als aanspreekpunt dienen voor de andere betrokkenen uit een wijk of belangengroep.

Na afloop van alle bijeenkomsten zal er een na-traject gestart worden. Dit na-traject noemen wij de follow-up. De klankbordgroep zal eens in de drie maanden bij elkaar komen om ervaringen te delen. De eerste twee bijeenkomsten zullen door jongeren en het jongerenwerk worden bijgewoond. Bij de bijeenkomsten die hierna volgen zal het jongerenwerk altijd te bereiken zijn voor vragen en advies, maar is het de bedoeling dat de burgers zelfstandig hiermee verder kunnen. Indien zich toch nog conflicten voordoen kunnen deze worden opgelost door middel van het beschreven consensusmodel.

Welk traject gaan wij volgen?

1. Wijk/belangengroep uitzoeken
2. Wijkplatform benaderen
3. Cursus "O,o,overlast" aan de betrokken jongeren
4. Profielschets wijk + huidige en verwachte overlast, demografische gegevens
5. In overleg datum+ locatie bijeenkomsten bepalen
6. Brief maken per wijk of belangengroep om hen uit te nodigen voor de bijeenkomsten
7. Gemeente benaderen voor versturen naar alle adressen in de wijk
8. Algemene promotie: kranten en Topic
9. Uitvoering voorlichtingsavonden en vertegenwoordigers kiezen
10. Follow-up, opstart klankbordgroep

Dit project is bedacht door:

Denisa Mulic, Sam Jutten en Frederike van Kempen.

Vrijwilligers jongeren centrum de SJeM

Ondersteuning jongerenwerk:

Lex Schinkel